

příp. jsou vysvětlovány (*akathistos – nikoli vředě, tj. vestoje*). Obrácené i české termíny jsou doplněny o řecké ekvivalenty (např. *otroci – duloi*). Pro přepis řeckých jmen a pojmů do latinky autor zvolil metodu transkripce bez zaznamenávání kvantity vokálů, neboť vokalická délka byla v byzantské éře již dávno minulostí. Metoda transkripce sice rovněž zachycuje jednotlivé grafémy bez ohledu na jejich výslovnost v dané době, v odborné literatuře je nicméně běžným standardem odkazujícím na grafickou podobu slova. Jedinou výjimku reflektující fonetickou stránku jazyka tvoří v encyklopedii přepis kombinace grafémů *o* a *y* jako *u* a přepis grafému *b* jako *v* (někdy však naopak podle převládajícího úzu u daného slova i jako *b*, např. *Basileios*, ale *Monemvasia*). U řeckých vlastních jmen byla zvolena jejich řecká podoba (např. *Gregorios*) s výjimkou těch, která v češtině již zdomácněla (např. *Řehoř I. Veliký*).

Encyklopedie Byzance bude užitečnou příručkou pro všechny, kdo se chtějí rychle a přehledně obeznámit s širším kontextem byzantské civilizace, která byla se západní evropskou kulturou propojena více, než se může na první pohled zdát.

KATEŘINA BOČKOVÁ LOUDOVÁ

Jindřich FRANCEK, *Velké dějiny zemí Koruny české. Tematická řada, sv. III. Zločinnost a bezpráví*, Paseka, Praha – Litomyšl 2011

739 s., ISBN 978-80-7432-115-3

Vměstnat poměrně široké téma kriminality, trestního práva a soudnictví na území českých zemí od nejstarších dob až do roku 1989 do jediné publikace je poněkud nesnadný úkol. Koncepce celé práce je na první pohled patrná především z obsahu, neboť ve stručném úvodu se Jindřich Francek omezil jen na několik poznámek týkajících se dějin kriminality a trestního práva a dosavadního stavu domácí historiografie (s důrazem na období, které je autorovi blízké, tedy raný novověk).

První z pěti hlavních kapitol (hlav) je věnována trestnímu právu a soudnictví do roku 1848, který tvoří základní mezník v textu celé knihy. V úvodní části se autor zabývá soudnictvím a jeho organizací a svůj výklad vede od velkomoravského období až do 18. století. V hutném výkladu se snaží představit všechny typy soudů

v rámci jednotlivých právních okruhů (zemské, městské aj. právo), text je však poněkud neuspořádaný a obsahuje některé podstatné i drobné nepřesnosti, což je ale dáno místy poněkud povrchním výkladem a přebíráním názorů starší, dnes často již překonané literatury. V textu chybí především jasné konstatování, že výkon trestní jurisdikce byl původně panovníckým regálem, který zeměpán postupně přenášel na jednotlivé pozemkové vrchnosti. Tento proces však začal mnohem dříve než „v předhusitské době“, jak tvrdí Francek (s. 15). Pro starší období zde chybí zohlednění role viliků – krajských soudců (*iudex provincialis*), v novější literatuře opakovaně diskutovaná. V pojednání zahrnujícím celou strukturu středověkého a raně novověkého soudnictví se tak ztrácí akcent na samotné trestní soudnictví. V jeho rámci hrály nepochybně důležitou roli městské hrdelní soudy, ke kterým se autor, poněkud nelogicky, vrací v samostatné sedmé části.

Na úvodní pojednání o soudnictví navazují samostatné oddíly zabývající se prameny a formami práva a kodifikacemi zemského a městského práva. Také tyto pasáže zahrnují výklad od raného středověku až do poloviny 19. století; míra pozornosti věnovaná jednotlivým obdobím a tématům je značně kolísavá a ztrácí se akcent na sledovanou problematiku trestního práva. Tyto části měly být zařazeny spíše na samotný počátek práce jako určité obecné východisko. Teprve v navazujících oddílech se Francek věnuje nejprve procesnímu právu, opět ale v obecnější rovině, takže specifika trestního procesu se poněkud ztrácejí (podrobněji se k nim vrací v oddíle o městském hrdelním soudnictví), a poté samotnému trestnímu právu. Na pouhých čtyřech stranách se však autor věnuje zejména stručné charakteristice kodifikací z 18. století. Francek se otázkami trestního práva a kriminality v raném novověku zabýval již ve svých předchozích pracích, což se zřetelně odráží i v oddílech věnovaných problematice katů, vězení, tortury a hrdelní exekuce. Výklad založený zejména na pramenech 16. a 17. století vhodně dokládá četnými citáty konkrétních případů.

Druhá hlava *Delikty a jejich postih* podává charakteristiku jednotlivých okruhů deliktů, členění do jednotlivých oddílů však není pokusem o jednotnou typologii deliktů, ale spíše se jedná o užší či širší tematické okruhy (kacíři, čarodějnické procesy, svatokrádeže, pronásledování romských kočovníků, zbláhání poddaných, pytláctví, krádeže ryb a včel, vraždy, infanticidium atd.). Časová rovina výkladu v jednotlivých oddílech je nestejná, někdy je zmíněn

starší středověký vývoj, jádro výkladu opět spočívá na raně novověkých pramenech. Daná problematika je v některých případech sledována souvisleji a soustavněji, v některých pasážích, zejména tam, kde chybí starší literatura, však autor nabízí spíše souhrn jednotlivých tvrzení, dokládaných četnými příklady konkrétních případů, které vedle edic čerpal také z rozsáhlého archivního materiálu. Zohlednění jednotlivých příkladů text nepochybně oživuje a zalidňuje, vhodně vybraný případ může být výmluvnější než složitá a kostrbatá definice daného deliktního jednání. Na druhé straně však Francek místy poněkud rezignuje na vyslovení obecnějších závěrů, byť mohou z jednotlivých případů vyplývat (je však zřejmé, že obecněji platné závěry lze vynést pouze na základě důkladné analýzy početnějšího materiálu).

Jednotlivé, chronologicky řazené případy či přímo příběhy dokládající vývoj kriminality od raného středověku až do poloviny 19. století pak obsahuje třetí hlava. Některé jsou velmi dobře známé, jako například hned první pasáž týkající se zavraždění kněžny Ludmily a jejího vnuka, knížete Václava, a proto se jejich zařazení může jevit jako nadbytečné. Autor u jednotlivých příběhů popisuje i nezbytné historické souvislosti (čímž míří k laickému čtenáři), podrobnější zhodnocení deliktu samotného a jeho právní povahy však často chybí. Příkladem může být případ Závise z Falkenštejna, kde autor rekapituluje všechny velmi dobře známé okolnosti a v závěru jen velmi stručně konstatuje Záviseovo odsouzení k trestu smrti „pro velezradu“. Skutečnost, že se patrně jednalo o uplatnění institutu deliktu *crimen laesae maiestatis*, a další souvislosti vyplývající ze zemského práva autor zcela pomíjí. Podobné výtky lze vznést i vůči některým dalším oddílům, zřetelně zde chybí provázanost ke druhé hlavě, věnované jednotlivým deliktům, kde ostatně mohly dané příběhy v širším kontextu lépe vynítn.

Čtvrtá hlava v návaznosti na strukturu předchozích kapitol pojednává o vývoji trestního práva a soudnictví v letech 1848–1889. Padesát stran textu nedovoluje nějaký podrobnější výklad dané problematiky, a informační hloubka textu tak příliš nepřekračuje příslušná pojednání, která lze najít v učebnicích právních dějin. Dlouhé období, kterému se kniha věnuje, se zde projevuje jako limitující faktor (dlužno dodat, že tato koncepce však není rozhodnutím autora, ale vyplývá z příslušné ediční řady).

Navazující pátá a závěrečná hlava pak přináší, podobně jako hlava třetí, jednotlivé případy a příběhy ilustrující výše uvedené období.

Pro moderní dějiny však mají tyto jednotliviny poněkud jiný význam a výpovědní hodnotu, text samotný se místy blíží spíše populárně-naučnému žánru. Obě závěrečné kapitoly se opírají o početnou literaturu.

Přes výše uvedené četné výhrady nepovažuji knihu Jindřicha Francka za nepovedenou, domnívám se však, že pro odbornou veřejnost má přínos spíše v jednotlivostech (obsahuje řadu pozoruhodných postřehů a detailů). Jako celek je – a to i díky své čtivosti – určena spíše laické veřejnosti.

DALIBOR JANIŠ

Petr CHARVÁT, *Václav, kníže Čechů*, Vyšehrad, Praha 2011

196 s., ISBN 978-80-7429-168-5

Petr Charvát upoutává pozornost jak šíří svého odborného záběru, tak svými fenomenálními znalostmi, specifickým jazykem a schopností formulace velmi překvapivých, byť vědeckou obcí ne vždy přijímaných hypotéz. Jeho poslední kniha, věnovaná životu sv. Václava, navazuje na jeho předchozí dvě populárně laděné monografie, které pojednávají o „zrodu českého státu“ a o synovci sv. Václava Boleslavovi II. Ani biografie sv. Václava není analytickou monografií jako spíše populárně laděným textem, který čtivě shrnuje obecně známá fakta o světcích a jeho době, nezřídka se však ani originálních řešení některých důležitých problémů. Proto ve shodě s Dušanem Třeštíkem vyzdvihuje úlohu projeje otroků v počátcích přemyslovské monarchie a obohacuje jej průběžně o zajímavé detailní informace, zároveň ale právem upozorňuje na nutnost společenského konsensu, který elitám umožňoval vykonávat vládu nad níže postavenými, kteří je početně přesahovali. („Marxistická poučka o státu jako organizovaném násilí tím ovšem nepadá, mnozí levicově orientovaní autoři upozorňovali na význam symbolického násilí jako podstatné účinnějšího prostředku sociální kontroly.“) Elity přitom, jak Charvát dodává, neměly být vázány jenom na přemyslovská knížata.

Autor vyzdvihuje rovněž význam ideového ukotvení raně středověkého státu, jakým byla údajně např. bula *Industriae tuae* pro knížete Svatopluka a jeho Moravany, přesto upozorňuje i na důležitost družin, vázaných na jednotlivá knížata, a předpokládá dlouhodobější budování přemyslovské „armády“. Charvát rovněž neopomíjí sledovat velmi komplikované počátky